

Het Fascisme in Nederland

(Pro en Contra)

Pro: E. WICHMAN

Contra: HENK EIKEBOOM

„Pro en Contra" XI. 1

BAARN — HOLLANDIA-DRUKKERIJ — 1925

Pro en Contra

X I : I

„... Einen seh' ich! Er sitzt und harfeniert die Verwüstung,
„Aber der reissende Strom nimmt auch die Lieder hinweg".

GOETHE.

Aan de enkele „dwazen", die in Nederland „Fascisten" waren, tien jaar voordat in Italië het woord „Fascisme" ontstond, wordt deze brochure [1]) eerbiedig opgedragen door een der hunnen. —

Ik spreek liever van „Rebelsch Patriottisme". Wat ik tegen het gebruik van het woord „Fascisme" voor een Nederlandsche actie heb, zal ik later zeggen. Dat zal echter niet helpen: het woord is er, het ding is er. De Italiaansche werkelijkheid dringt zich op. Wat wij toen wilden telt niet meer.

Toen, ja toen. Men zegt, dat „la vecchia Italia" haast even verrot was als „het oude Holland" was en nòg is (en waarschijnlijk blijven zal tot het, dàn zeer nabije, definitieve einde). Dat is zeker niet waar. Maar het jonge Holland was toen niet zoo heel veel slechter dan „la Giovine Italia". Slechter toch. Het had *moeten* gaan...

Toen was Holland waarschijnlijk nog te redden, en wij waren jong en sterk. Holland heeft ons wel klein gekregen om klein te kunnen blijven, liet ons schreeuwen en hongeren, herkauwde onderwijl. Ja ja, nu is het weiland kaal („de dorre akker") en is er al merkbaar minder te herkauwen. Dat land en volk geen eer bezaten, dat hinderde niemand, zoolang er „centjes" (Matth.

---

[1]) Geschreven te Milaan, Maart 1924. De noot op pag. 4 is in de correctie toegevoegd. Voorts moet ik misschien zeggen, dat ik géén „Actualist" ben, of wensch te zijn. (Amsterdam, Jan. 1925).

Maris) waren. Nu ook de centjes in aantal verminderen (aan verband gelooft natuurlijk geen „verstandig mensch"), nu het waarschijnlijk al te laat is, is het nu anders? En heeft het zin of waarde, als Holland minder op de centjes gaat letten ... òm de centjes? Het noodlot der Staten is met geen hocuspocus te bezweren; volksziekten genezen niet met kwakzalversdrankjes...!

Wij hebben gelijk gekregen. Wij kunnen nu lachen. Maar wij lachen niet, wij willen graag nu nog ongelijk krijgen en er zelfs als menschen onzen nek voor laten breken, om nu nog ongelijk te krijgen als Nederlanders (of omgekeerd, als men wil). Ook zonder hoop, met de vreeselijke zekerheid, dat wij steeds meer gelijk zullen krijgen, gelijk tot het einde, het „bittere" einde. Al zullen wij het zelf niet meer beleven, dat op de plaats, waar nu de tempel van den God der Nederlanden, het heilige centje, staat, bossen buigend helmgras in den zeewind zwiepend, sierlijke lijntjes krassen in het rulle witte zand, waar korreltjes stuiven en rollen en tuimelen en in de voren der rimpeltjes zacht knarsend over elkander schuifelen...

Hier: Milaan. Een sombere, gejaagde, een titanische, „futuristische", een tragische stad, vergeleken met andere Italiaansche steden. Aan een vergelijking met Holland denkt niemand. Een sterke stad.

Piazza del Duomo. Hier in deze Galerij stonden eenige jaren geleden 70 jonge mannen met knuppels. Hier vlogen steenen. Van hier zijn zij later opgetrokken en hebben de „Avanti!" uitgebrand (het zal nog eenigen tijd duren voordat *wij* optrekken en „het Volk" uitbranden...). En verder.........,

Hier is de „wereld" gered — of de „Westersche Beschaving". Voor hoelang? Was het de moeite waard? Was het goed? Niet vragen, dóen.

Zie deze steenen. Overal buiten de drukste straten is Milaan geplaveid met rivierkiezels van den vorm en grootte van een ei („Ciottoli"). Het is niet prettig, daarop met versleten zolen te loopen. Maar men kan die gemakkelijk uit den grond trekken en heeft dan een zeer effectief en toch zelden doodelijk projectiel. Als de communisten niet zoo'n kinderlijke voorliefde voor automatische en mechanische werktuigen, met name revolvers, gehad hadden, zoodat ook de Fascisten die gebruiken moesten, zouden er nòg minder dooden gevallen zijn.

De eigenlijke wapens waren: de knuppel („il Santo Manganello") deze steenen, zoomede — wonderolie („Olio di Ricino, olio divino"). Het is dan ook niet alleen om onze nationale wreedheid (ik weet van een dapper Nederlandsch soldaat, die een levende kat „voor de aardigheid" in de brandende kachel stopte), dat zooiets bij ons wel heel veel bloediger zou kunnen zijn. Want een Amsterdamsche kei is een onhandelbaar en gevaarlijk ding...

Nu wordt er nog wel in heel Italië iederen dag ongeveer, in een donker hoekje, een Fascist vermoord of mishandeld; maar „er is iets dood, en goed dood, in Italië" (Mussolini).

De voorgeschiedenis is lang: Risorgimento. Irredentisme. Futurisme. Interventisme. Oorlog, Arditisme....[1]) Wij hebben van dit alles niets gehad; wat daarop had kùnnen lijken... (het wàs er...), is bijtijds gesmoord, uitgehongerd, weggemoffeld, als schadelijk voor de „Zaken". Wij zijn voor dit alles „gespaard gebleven". Jawel „gespaard"!

Er moeten dan maar eens eenige dingen gezegd worden, die men niet gaarne hoort:

Nederland staat voor een zekerder ondergang dan eenig ander land van Europa; Duitschland noch Frankrijk uitgezonderd. Allereerst natuurlijk om de blindheid — men weet, wien de goden daarmede slaan — ten opzichte van het feit zelf („de Gulden handhaaft zich voorbeeldig naast den Dollar"), de afwezigheid van schaamte in de schande, maar verder vooral om het ontbreken van wat wellicht met het woord *heroiek* het best omschreven is, ontbreken zóó volkomen, zoo zònder schijn zelfs dat er „zulke dingen" („hè foei!") bestaan, dat men haar niet eens mist.

„God is Geld", en dat een andere opvatting denkbaar is, weet niemand meer. („Democratie" = Plutocratie). Ook in Amerika is God Geld, zal men mij tegenwerpen, en Amerika vergaat nog lang niet. Toegegeven. Maar de Amerikanen zijn kinderlijk en kinderachtig, en wij zijn kindsch. De Amerikanen jagen naar den Dollar en wij liggen plat terneer voor het centje. Want ja, de jacht zelf naar het geld is in Amerika jeugdig-avontuurlijk, gevaarlijk, — heroïsch. Wij jagen allang niet meer naar geld zelfs, wij loeren, azen op centjes, pingelen, grabbelen...

„Volk van de Ruyter!" Jawel, van de Ruyter. „En van Tromp!"

[1]) Zie: E. W.: „Delict Matteotti", (Amsterdam, „de Anderen").

Ja, ook al van Tromp. Hoera. Ga mee een borrel pakken. Kijk es, ik heb nog een reuzepartij gedrukte sarongs voor Indie...

Zoo, gij wildet wel, dat dit land bleef bestaan, precies zooals het is, ellendig, zonder volk (maar met veel gepeupel), zonder leven, zonder ziel, zonder durf, zonder liefde, zonder kunst? De rekening is fout.

Hoe het een verkruidenierden staat ten slotte vergaat leere de geschiedenis, opdat die tenminste eenig nut hebbe. Daar is o.a. het voorbeeld van Venetie. Dan is nu Nederland ongeveer daar, waar Venetie in de 18e eeuw was. Nog enkele jaren, of maanden, tot er *ergens iets* gebeurt — en het is uit. Goed uit! Alles weg. Minstens: Limburg weg, Brabant weg, Zeeland weg, en natuurlijk de Koloniën weg. Ook de kostelijke centjes weg. De vaalt wacht [1]).

Er zijn nog hier en daar in Nederland oude, haast vergeten en versleten, stille slapende stadjes te vinden, zonder garnizoen, zonder fabrieken. Achter voortuintjes, paadjes van witte kiezeltjes, afgezet met kartelige buxus-plantjes, perken met veel geraniums, ook fuchsia's, begonia's en enkele rozenstruiken, gekleurde poppetjes en glimmende glazen bollen, staan nette lage huisjes met blanke hardsteenen stoepjes en prachtig spiegelend gepoetste koperen belknoppen. Daar zitten nog weleens na kerktijd op een zonnigen Zondag, achter keurig gestreken gordijntjes, en weer geraniums, twee lieve oude menschjes met witte haren zwijgend bijeen. Tot buiten het grint der paadjes knerpt en dan het belletje tjingelt, en de oude stuursche meid met muts en schort door de gang sloft, en andere lieve oude menschjes binnenlaat, die neerzitten en mee koffie drinken uit de groote koppen, fraai versierd met goud en spreuken. Dan wordt er gepraat. *Dáár* wordt dan nog wel eens van het „Nederlandsche leger", van „onze jongens" gepraat.

De anderen, ook zij die niet weten mogen, niet weten *willen*, weten, hoe het er mee staat. Zij weten ook, wat de Nederlandsche soldaten van „de rotzooi" te zeggen hebben, en dat weten ook de officieren heel goed: niet veel zullen er vóór durven gaan, als het ernst wordt... En als de vijand er is, dan zullen onze soldaten

[1]) „Nature had meant the Dutch to become a great nation, one of the leading nations of the world. It is not Nature's fault, but men's fault, the politicians' fault, that Holland is now a third-rate Power, a shadow of its former self, a state with a great past but without a future..." (J. Ellis Barker, „The Rise and Decline of the Netherlands").

hard, hard, loopen, loopen, loopen, help, help, terug, naar huis, naar moeder!... of misschien, als daarachter de moed-makende mitrailleur niet mee mocht loopen, in 's hemelsnaam vooruit, naar den vijand, met de handjes in de lucht, heel hoog: „Och toe asjeblief meheir, doe me nou gein kwaod, ik sel je huisch alles fertelle!!" Want „liever Jantje laf dan Jantje dood", dat is nu òns nationale spreekwoord [1]).

Wèl zullen vechten, en misschien zelfs goed vechten, de soldaten van... het Nederlandsch-Indische Leger, die gerecruteerd en met een Handgeld van f 200.— Nederlandsch Courant gelijmd worden uit de in het (Stief-)Vaderland „onnutte", „onbruikbare"; „mislukte", „verloopen" „sujetten"... uit de „Stoutmoedigen", de „koenen", de „kloeken", de „stoeren"; uit de kaerels, de durvers, de zwervers, de avonturiers, de... „Arditi"; die op torens klommen toen zij jongens waren, en waaruit gij, toen gij nog goede

---

[1]) Toen ik dit schreef, was het heel „overdreven". Nu niet meer. Nu is de waarheid terwille van den leugen in iedere krant te lezen. Nu wordt het volk niet gèwapend, maar òntwapend....

Als het gaat, terecht, is dan de roem der helden verbleekt naast den roem der zwetsers. De roem van LEONIDAS naast den roem van Prof. VAN EMBDEN, de glorie van Termopylae naast de glorie van Genève.... Termopylae is verouderd, *het leven is verouderd.*

Dat heet dan „een nieuwe betere wereld". Misschien mag ik vanwege de „vrijheid" toch nog zeggen: dat ik geen betere wereld zie, en geen nieuwe, maar alleen het doodgewone sterven van de oude, van deze, van ònze wereld. En ook: dat dit angstvallig bewaarde, tegen alle gevaren beschermde en verzekerde leven zijn waarde als leven verloor, dat oorlog en ramp voor een volk als voor een mensch mijnentwege noodzakelijk kwaad, maar noodzakelijk zijn.

„Nur der verdient sich Freiheit wie das Leben,
Der täglich sie eroberen muss".

Aeschylus wist van zijn leven, waarin hij drama's geschreven had, die toch nog beter zijn dan pacifistische artikelen over den „Volken"-„bond", op zijn grafsteen niets te vertellen dan dat hij bij Marathon zèlf gevochten had....

Pardon, dit is geen „geschiedenis", dit is lèven. Geen leven zonder strijd, en gevaar, en ellende, en steden vlammend aan den horizon! Geschiedenis, verkeerde geschiedenis maken zij, die met het vuile woord „vooruitgang" op hunne bevende lippen (als vliegen in de stroop) ten onder gaan.

En in iedere melodie is de dood. Niemand zal mij ooit doen gelooven, dat de dooden van Thermopylae en Marathon, van den Chemin des Dames en de Piave, en de onbekende onder den Arc de Triomphe, niet levender zijn dan alle „levende" zwetsers!

zakenmenschen waart, de Ruyters en Trompen wist te maken (gij zijt slechte zakenmenschen geworden....) Maar die staan op verloren post. En ook de vele flinke Hollanders in het Fransche Vreemdelingenlegioen kunnen u dan niet meer helpen, volstrekt niet meer, omdat het dan *te laat* is...

En wat zou dan ook den gemiddelden Nederlandschen soldaat aanleiding geven, zijn „hachie" te wagen? Hij is als gij, gij zijt het zelf. En wie zal zijn leven wagen voor tuchteloosheid, huichelarij en duitendieverij? Ook gij immers niet — en ook ik niet. En dáárvan alleen zijn Staat en Vorstin op het oogenblik het symbool. Wie zijn leven niet wil wagen voor het Holland-van-heden, heeft gelijk. Het Holland-van-heden behoort te verdwijnen, en zàl verdwijnen, zéker, „zoo" of „zoo". Wat wil men liever? Misschien is er nog keus. Misschien. Als er nog zijn, die hun „hachie" voor het Holland-van-morgen willen wagen.

Ik weet wel: de Zuidelijke provinciën, Limburg, Brabant, Zeeland („het donkere Zuiden" zegt men...), zijn sterker, gezonder,... Vlaamscher... dus... *Belgischer*. Ja schreeuw maar, er zijn twee mogelijkheden en niet één meer: òf Zeeland, Brabant en Limburg: Belgisch, òf Vlaanderen, (de „Zuidelijke" of „Oostenrijksche" Nederlanden"): Nederlandsch. De Walen weten en zeggen dat, wij niet [1]).

---

[1]) „l' Echo d'Ostende":

„Nous devons, nous Belges, refuser systématiquement tous les produits Hollandais; vous verrez que cette campagne tendencieuse (was die er maar! E. W.) cesserait immédiatement.

„Pas assez de poigne et trop de je m'en foutisme, chez nous. Le gros point sensible chez nos voisins du Nord, c'est le portemonnaie: prenons-les par ce coté faible" (men kent ons.. E. W.)

„l'Express":

„Vous parlez des Hollandais. Il peut certainement se trouver un brave homme en Hollande. Mais le Hollandais en général, le Hollandais volant (avec jeu de mots) avouez que sa fortune et sa prépotence d'après guerre sont insupportables, odieuses à l'idee de bravoure, de courage, de justice" (als voren... E. W.)

„N. R. C.":

„Een onzer meest gezaghebbende voorgangers, prof. Geyl, verklaart uitdrukkelijk, dat wij geen politieke vereeniging van Nederland en Vlaanderen beoogen".

„Handelsblad":

„... geen zweem van verlangen naar „politieke expansie".

Het „Vaderland":

„Waar vindt men hier de menschen, die Vlaanderen, of ook maar een stuk van Vlaanderen, zouden willen inlijven... Wij kennen ze niet (inderdaad... E. W.)

Het „Huisgezin":

„En de propaganda van een deel der Vlamingen, de activisten, om Vlaanderen los te maken uit het Belgische staatsverband, dient in ons land geen steun te vinden.

Want zooiets te weten en te zeggen, dat is... *gevaar*, en het gevaar is immers de ondergang. Neen, niet het gevaar is de ondergang, de vrees voor het gevaar is de ondergang! Ja, het lijkt u veiliger als alles blijft precies zooals het juist op dit onvolvloekbaar oogenblik is. Stilstaan: *er is geen stilstaan, er is groeien en vergaan!*

En ja, er is nog een Nederlandsche jeugd — ginds in Vlaanderen. Maar die „behoort in ons land geen steun te vinden". Brrr. Want anders pakken de Walen ons bij onzen „gros point sensible". Toch kan alleen een **jeugd** („Giovinezza, Giovinezza, Primavera di Bellezza...") ons helpen.

Ik heb de 90-jarige Garibaldianen zien marcheeren. Als ik het niet geweten had, dan had ik toen geleerd, ten eerste dat Italië, ook vroeger, niet zoo verloren geweest kan zijn, als men zegt, (en als wij zijn, en blijven, als er geen „wonder" gebeurt), en ten tweede, o Hollandsch hazenhart, dat enthousiasme niet alleen voor den Staat, maar ook voor den Mensch gezond is.

Maar ook van onze „Intellectueelen" is dat enthousiasme geen eigenschap. „La „blague" a tué toutes ces bêtises héroiques, et les peuples qui ne les possèdent plus, sont condamnés à périr" (Journal des Goncourt, 1871). Schelden, „kankeren", dat gaat nog, maar niets *doen*: het is zoo compromitteerend, als men zich vergist!

En de anderen, waartoe ik de eer heb te behooren, laat hen rusten (of juist niet...) Er zijn er verhongerd, er zijn er, die van ellende een einde zochten, velen zijn onder het juk gekropen en verloren, en de rest is heel oud en heel moe, die wacht op u, **jeugd,** àls gij er nog zijt.

Maar is het dan niet beter, vraagt er een en citeert NIETZSCHE, om een stervend volk rustig te laten sterven? Wat kan het SIRIUS schelen, zou RENAN zeggen, als Holland verrot en verdwijnt? Het land, waarin 5 jaren geleden BERNARD GITS verhongerde..?

„La Politique":

„Nous apprenons avec émotion qu'un groupe de Limbourgeois „cédé's" a envoyé un télégramme de félicitations à notre vaillant ami Ernest Demuyter, à l'occasion de sa troisième victoire aérienne. — Les Belges „cédé's" ne perdent aucune occasion de marquer leur attachement à leur véritable Patrie". Enz., enz., enz....

Op goede betrekkingen met België stellen wij prijs en hebben wij prijs te stellen, ook in verband met onze internationale positie".

„De Amsterdammer":

„Men zij dus uiterst voorzichtig met onze betrekkingen tot Vlaanderen. De Vlamingen leven nu eenmaal binnen het gebied van den Belgischen Staat..." Enz., enz., enz....

Ook ikzelf dacht dikwijls: laat dit jammerlijkste aller landen, dit verloederdste aller volken, hoe eerder hoe liever vergaan. Het is een eisch van „Hollandsche" zindelijkheid. Wij zitten goed hierbuiten om het vermakelijke ontbindingsproces te aanschouwen. Het land heeft niet meer verdiend; voor wat hebben wij te danken, dan voor smaad en ellende?

Men weet, dat de „Hollandsche zindelijkheid" bij het eigen lichaam ophoudt...

Wij mogen niet zoo algemeen van „vergaan" spreken. „Vergaan", „ondergaan", dat klinkt zoo kwaad niet, dat klinkt veeleer poëtisch, maar „décadence latine" of zoo. Ware het, dat met een grooten gulp de Noordzee zelve het land weer haalde, „ontworsteld aan de baren", men zou haar daarbij zelfs behulpzaam kunnen zijn... Dàt zou mooi zijn. Maar het is niet mooi, en het was niet mooi, en het wordt niet mooi; ons wacht geen heroïsch noch idyllisch einde, wij waren niet heroïsch noch idyllisch; wij waren grutters, gaan failliet en de boel wordt verkocht, ons wacht niet het einde van Babel of Carthago, van Sodom of Atlantis, ons wacht ons eigen erbarmelijke einde. Bij de eerste groote schoonmaak worden wij aan den vuilnisman meegegeven. De vaalt wacht...

Ik zeg „wij", en ja, dat zijn *wij-self*. En onszelve zoo mogelijk dáárvoor te bewaren, dat is ons heel bescheiden doel. Daarom alleen moest men niet van „Fascisme" spreken: men mag onze jammerlijk Hollandsche, onze eenig mogelijke, opvatting, toch in geen enkelen zin met het trotsche Fascisme, zelfs niet met de al veel botter bewegingen in Spanje, Hongarije, Beieren enz. vergelijken. Wij, die in het gunstigste geval wachten en kletsen, wij hebben geen recht op het „zwarte hemd" van hen die *deden*, werkelijk; zelfs niet op „Hakenkreuz und Stahlhelm, schwarz-weiss-rotes Band"...!

O ja, wij hebben eigenlijk ongelijk: Holland behoort te verdwijnen. Maar *wij*, wij hebben maar één vaderland te verliezen, of onzin, wij hebben maar een vaderland te winnen, want wij hebben geen vaderland. En daarom komen wij terug om de kastanjes uit het vuur te halen... zoodra er kastanjes in het vuur zijn. Want zonder onzen boog wordt Troje niet veroverd!

* * *

„Was die Grossen Gutes taten,
„Sah ich oft in meinem Leben.
„Was uns jetzt die Völker geben,
„Deren auserwählte Weisen
„Nun zusammen sich beraten,
„Mögen unsre Enkel preisen,
„Die's erleben!"

(GOETHE, 1824).

1924! —

Ja, wij „prijzen"!

Boven op een stervend land, och arm, een doodelijke „Regeering". Zij heeft geen schuld: „elk land heeft de regeering die het verdient", van ouds. Wij deze: „La République des camerades". Een slechte regeering is een ziekte, waarvoor een gezond volk immuun is; veeleer een ziekteverschijnsel dan een ziekte, en allerminst de oorzaak der ziekte. Een ziekteverschijnsel behoort te blijven bestaan, totdat de patient genezen of dood is.

Een volk is een grooter individu. En met een volksziekte is het als met een andere ziekte. Wij weten al lang, dat bv. „koorts" geen ziekte is, maar een ziekteverschijnsel, of zelfs een verdediging tegen de ziekte; dat de werkelijke ziekte verergert, als men de koorts onderdrukt. En ook de „werkelijke" ziekte komt in den regel niet toevallig, er moet eerst als het ware een wil-tot-ziek-worden, een „Krankheitsbereitschaft", zijn, die het lichaam met zichzelf in strijd brengt; men zou kunnen zeggen onder het motto: „Was mich nicht umbringt macht mich stärker". Het is misschien niet altijd zoo, maar het is in wezen zoo: wie ziek wordt, was al ziek.

Zeker: alles wat men Sociaal-Democratie kan noemen, (dat is alles wat in Nederland „Politiek" heet!), is de volksziekte bij uitnemendheid. Maar het is er mede, als met elke andere ziekte. „Helpt" de ziekte in den vreeselijken graad van dezen dag nòg niet, dan *moet* zij doorzieken tot DAVID WIJNKOOP in het Paleis op den Dam resideert; zelfs al zou het zieke lijf dat niet verdragen, het ware dan misdadig, iets anders te willen. Maar ik vrees, dat het zelfs daarvoor nu te laat is: àl te zeer heeft zich het „communisme" in Rusland „dood geregeerd"... Hier zijn voortaan (tot het einde) „les mauvais bergers" en — de domme schapen.

Boven op het zieke, neergezakte, stervende dier, op het vee, op het stemvee, kruipt, gluipt en sluipt, jankt en blaft jakhalsachtig

de parasietentroep; zuigt en zwelt. Ja, dáár stroomt de champagne, héél anders dan bij de klassiek (of romantisch) geworden „uitzuigende kapitalisten" (al heeft ieder volk ook de kapitalisten die het verdient). „Op de gezondheid van het Stemvee!"

(Maar een gezond lichaam heeft geen parasieten. Het zou niet helpen nu deze weg te jagen; dan komen er nieuwe)...

Wie zou er in ernst durven ontkennen, dat een Tweede Kamer, bij *loting* tusschen alle Nederlanders zonder uitzondering samengebracht, nog in het denkbaar ongunstigste geval bekwamer zou zijn, dan wat nu naar den „Leugen der Democratie" „het geheele Volk" heet „gekozen" te hebben? Deze soort, die al zoo oud is als de wereld, zeer wel beschreven b.v. in Plato's „Gorgias", heeft haar hoogste oogenblik gevonden in het ellendigste land, in den ellendigsten tijd. Het is één „zaak" geworden, de „N. V. Gorgias & Co., Mij tot liquidatie der Menschheid", Vereeniging van „mauvais bergers", waardoor een kleine minderheid er in slaagt, op de werkende meerderheid te parasiteeren, héél anders al weer, dan de „parasiteerende kapitalisten". En geen Cæsar heeft ooit een slaaf behandeld, als Pothuis-van-de-S. D. A. P., Pothuis-van-achter-de-voddenkar, een „Kameraad"-„arrebeier"!

* * *

Er bestaan twee politieke partijen in Nederland (laat u toch niet meer wijsmaken, dat er méer zijn!): de conservatieve en de revolutionaire. Daarvan telt de revolutionaire niet mee; die bestaat uit enkele oude liberalen en uit enkele anarchisten, en bovendien uit — òns. De conservatieve partij, die men ook de Sociaal-Democratische zou kunnen noemen, bestaat uitteraard in de eerste plaats uit de Sociaal-Democraten en Communisten, en verder uit hun „liberale", „Katholieke" en „Christelijke" navolgers en concurrenten. Dit lijkt, voor wie er nooit over nagedacht heeft, misschien paradoxaal, want wat kan er nou „revolutionairder" zijn dan zoo'n echte Communistische schreeuwleelijk?... Het is echter volstrekt niet paradoxaal.

Er is een aantal „menschen", van het type dat men in andere tijden in de volksgroepen der bedriegers, kwakzalvers enz. placht te vinden, aan het dringen en vechten om de beste plaats bij een boterbord, bij de „assiette au beurre". Een spattend gewar van grissende graaiende handen, zeeverende monden, likkende tongen,

glimmende gezichten, wringende lijven, duwende ellebogen. Die achteraan staan, weinig te likken krijgen en nog zoo afschuwelijk veel ruggen vóor zich zien om woedend op te zijn, die willen heel vooraan komen, die willen het meest, die willen alles hebben, die willen een nog veel grooter boterbord heelemaal alleen uitlikken (als zij het krijgen wordt het „broeder tegen broeder" als in Rusland) en noemen zich de „revolutionairen". Neen, of men met zijn quantum boter meer of minder tevreden is (tevreden is er trouwens niet één; zij „eischen" altijd méer) kan ons onverschillig laten, dat is „zaak" alleen in hùn sfeer. Het criterium is, of men het boterbord behouden en likken wil, en dat willen de „mauvais bergers", dat willen WIJNKOOP en DUYMAER VAN TWIST, van de N. V. Gorgias en Co., beiden precies even dol graag.

En dan zijn er die enkelen, die geen boterbord willen hebben, of, als het dan niet anders kan, tenminste een zoo klein mogelijk boterbord, met zoo weinig mogelijk likkers, en die volstrekt niet bereid zijn zelf mee te likken. Die noemde ik.

„Meerwaardetheorie", „Historisch Materialisme", „Klassenstrijd" enz. dat alles is maar de „Bettelmantel", dat alles is zoo-maar-onzin. De ware leus der firma Gorgias & Co. is „Arbeiders aller Landen vereenigt u!" („en werkt voor ons, de likkers, „les mauvais bergers", „la république des Camerades"...") „Sijmen betaalt", ja waarlijk. De zaak „bloeit". De „klasse"-tegenstelling, naast de geworden en verder wordende, tegenstelling van staten en volken. Natuurlijk de talrijkste klasse, die men wijsmaakt, in haar belang te handelen, als men de hoogere eenheid van staat en volk en daarmede tevens die klasse-zelf (maar wat kan dat de heeren van de N. V. schelen, o Menenius Agrippa?) vernietigt. En de hulp van een zelfs nu ongelooflijk corrupte pers, en phrase's, en chijntjes...

Maar misschien, och misschien, is de Tarpeïsche Rots nog altijd niet zoo heel ver van het kapitool!...

Neen, dan heb ik liever de anarchisten, dat zijn tenminste mannen (al zijn helaas heden ook van hen de meeste b.v. door den „Klassestrijd"-klets aangetast) en geen speculanten als de communisten, die niet zoozeer in het hiernamaals, als wel hierna, na den „grooten kladderadatsch", hun belooning verwachten. Ook zal geen gezonde staat het ooit zonder iets als anarchisten kunnen stellen: zij zijn noodig als accent, als ferment, als complement, als het slechte geweten, het memento mori van èlken staat; als de

belichaming van „het andere", het rebelleerend individu, den *mensch alleen*. Iedere geest is in zekeren zin „Fascist" en in zekeren zin anarchist. Wie het niet beide is, is niet compleet en dus geen — mensch.

Dit geef ik toe. Ik geef nog méer toe: dat er geen goede regeeringsvorm bestaat of bestaan kan, geen vorm, die waarborgt, dat de macht inderdaad in handen komt van hen, die haar waard zijn en haar weten te gebruiken — voor den staat, voor allen. Want het is een volkomen noodzakelijk, hoewel niet het eenige, standpunt: dat de staat alles is en de mensch niets; dat er geen hoogere roeping voor den mensch kan zijn, dan een goed burger van een goeden staat te zijn. Daarom is het zoo jammer, dat wij om misschien een goeden, althans iets minder slechten, staat te krijgen, beginnen moeten met slechte burgers van dezen, de république des camerades; stakende en saboteerende arbeiders van de N. V. Gorgias & Co., ongehoorzame schapen der „mauvais bergers", te zijn...

De beste waarborg voor de deugdelijkheid eener regeering is, dat zij er „gekomen" is met — schrik niet — geweld; inderdaad: geweld. Geweld onderstelt tenminste moed en offervaardigheid! Dat is alweer ge-vaar-lijk; er kunnen Shakespearesche koningsdrama's van komen. Maar: gevaar is niet gevaarlijk, zeg ik altijd: niet het vuur is de dood, de doofpot is de dood. Die is de wisse ondergang van volk — èn mensch. Want, zoo er dan al geen schema is, dat een goede regeering waarborgt, is er toch tot vreugde van hen, die graag schema's zien, wel een schema, dat de allerslechtste regeering waarborgt, en dat is het democratische.

Multatuli, onverdacht toch, merkt op, dat het wel toevallig mogelijk is, dat een erfelijk koning bekwaam is, terwijl een verkozen kamerlid dat onmogelijk zijn kan (Toen! En nu..) Dit is tevens een der vele redenen, waarom de beste republiek slechter is dan de slechtste monarchie.

Neen, goddank, er is ook hier geen schema, er is niets dan verlies en herstel van evenwicht, van een telkens nieuw evenwicht. En dat is goed. Er is geen „Ideaal" dan dit op-en-neer (al wordt het voor ons wel zeer tijd, dat er weer eens een „op" komt!) en dit „ideaal" is *altijd* werkelijkheid, zelfs nu...

O, wat zou het leven vervelend zijn, als de menschheid naar de wijzen luisterde! Als het na alle mislukkingen eens werkelijk ge-

lukte, een „schema", een „vorm", een volmaakt schema te vinden. Of neen, een volmaakt schema zou geen schema kunnen zijn. Elke vorm verliest ten slotte zijn inhoud en elke inhoud zijn vorm. Zal ik het er dan maar op wagen, de zaak — niet „zaak" ditmaal — die ik voorsta er mede te schaden, als ik zeg, dat er ook hier Goddank geen „Waarheid" is! Welja, eergisteren nog was het Socialisme, dat nu de leugen der leugens is, de „waarheid".

„Das Wahre war schon längst gefunden
„Hat edle Geisterschaft verbunden,
„Das alte Wahre, fass es an!" —

(Ik kan het niet helpen, dat bijna alle verstandige dingen al door GOETHE gezegd zijn). Neen, gelukkig begrijpt de menschheid de wijzen niet — de wensch van MULTATULI „leert lezen!" zal nooit vervuld worden — en begrijpt de menschheid alleen de dwazen, die de wijzen verkeerd en te laat begrepen hebben, en dan dikwijls nog weer verkeerd en te laat... Omdat dit alles zoo is, moeten van tijd tot tijd oorlogen, revoluties en derg. de menschen tot de daadwerkelijke wijsheid terug brengen, en dat maakt het leven veel interessanter... „Le public a plus d'esprit que Voltaire lui-même".

Ook een regeering der „besten", zooals eenigen tijd geleden allesbehalve „besten" in groepen als „Clarté" „eischten" (natuurlijk), zou malligheid zijn. De besten hebben wel wat beters te doen dan regeeren, hebben beter materiaal van noode dan menschen, waarvan de meerderheid (en wàt een meerderheid! Minstens $99^9/_{10}$ $^0/_0$, inplaats van „de helft + 1" ditmaal) aan den aap „nog niet toe is": verf, steen, papier, en dergelijks, en zouden ook slechte regeerders zijn. Zij zien te ver... Want ook een goed, een zeer goed regeerder is geen meel voor ouwels, wat natuurlijk geen verdediging der allerslechtste regeering is („I contradict myself? Very well, I contradict myself!" Whitman).

Wijsheid en leven zijn eeuwig vijanden. De wereld, en ook Holland en zijn regeering, zijn juist zooals zij wezen moeten: dood. Maar ik ben ook juist zooals ik wezen moet: ik leef, en ik wil ze anders helpen maken!

Ik wil nu niet terugkomen op de vragen, of Holland wellicht nog te redden is, en of wij wel het recht hebben, te trachten Holland nog te redden, maar alleen vragen: *hoe* is Holland misschien nog te redden? En dan moet ik nogmaals zeggen, dat

men b.v. niet van typhus genezen is, als men door een koud bad koortsvrij is, integendeel. Een „goede", „sterke" regeering, inplaats van de tegenwoordige, ellendige, passende, nù op Holland gezet, zou den ondergang van land en volk waarschijnlijk nog verhaasten. *Een „fascistisch" geregeerd bedorven volk is .... een fascistisch geregeerd bedorven volk, en niets meer.* Als wij te gemakkelijk winnen, verliezen wij zéker.

Zooals wij zijn, missen wij niet alleen de kracht, wij missen het recht om als natie voort te bestaan. Een „sterk bewind" zou misschien voor een oogenblik den schijn redden. Toch wil ik toegeven, dat men nu wel zeggen mag: red wat nog te redden is, en zelfs, dat men ook wel eens op den verkeerden weg zijn doel kan naderen. Maar er is nog geen stap zelfs op den *verkeerden* weg gedaan!

Men hoort wel eens zeggen: „wij hebben geen MUSSOLINI". En dit is zeer dom. Toen Italië ziek, schoon lang niet zoo ziek als Holland was, sliep MUSSOLINI in Zwitserland onder de bruggen en bedelde langs de straat (ja, nette Nederlanders!). Wie kan zeggen hoeveel en hoe geweldige mannen er onder de Hollanders, die heden in soortgelijke omstandigheden leven, te vinden zouden zijn, of, nogmaals, in het N.-I. Leger en het Fransche Vreemdelingenlegioen?

Niet dat het toevallig een MUSSOLINI had, redde Italië, en Holland zou met geen toevalligen MUSSOLINI te redden zijn. Italië redde zichzelf, en zoo kon MUSSOLINI op de plaats komen, waar hij noodig was. Ook het „Fascisme" was niet zoozeer geneesmiddel als: teeken van genezing.

Ik moet nog dit zeggen: In zijn brief aan de Koningin wilde blijkbaar Dr. VERVIERS de vraag, die niet te beantwoorden is: „waar is dan onze MUSSOLINI?" tòch beantwoorden en noemde toen een naam: „ZIMMERMANN". Ik ben er van geschrokken. Iemand, wel te weten, die het, als al de anderen, gaarne nog wat verder zou brengen dan hij het gebracht heeft, in deze wereld der Assiette au Beurre, maar die het er ver genoeg gebracht heeft, om zijn waardeloosheid te bewijzen, neen, dat zou niet gaan!

En gelukkig, zoo gaat het ook niet! Het zal heel veel strijd kosten, om zelfs maar de *mogelijkheid* van een sterke regeering in Holland te krijgen. Want er is geen gezonde regeering zonder een gezond volk, en er is geen volk gezond zonder strijd. In den

strijd moet blijken, of Holland nog te redden is, in den strijd moet opkomen de man die redden kan, en die misschien nú nog wie-weet-waar is en wie-weet-wat doet. Ook àls het mogelijk was, hem nu te vinden, dat zou niet baten. Een staat wordt niet gemaakt maar veroverd, een volk groeit of sterft en wordt nooit weer, wat het reeds eenmaal was.

Niets is dan ook dommer, dan „reactie" te willen, of het zou moeten zijn, het Fascisme „reactie" te noemen, wat echter meer gebeurt, door hen die wel dom, maar heel slim zijn ... Er wordt niets „hersteld" ... gaat dan soms POTHUIS weer achter de voddenkar loopen en „oukleerrrrr!" schreeuwen, inplaats van „Arbeiders, Kameraden!"? ...

„Die Schönheit hatte schöne Töchter,
„Der Geist erzeugte dumme Söhne..."
(GOETHE).

Het spreekt vanzelf, dat men heden een sterke neiging heeft, om Holland als iets heel bizonders, als een uitzondering, als een etterpuist op het gezonde lichaam der Menschheid te beschouwen. Vooral natuurlijk, als men andere landen kent. Toch is dat eenzijdig: ook hier heeft een gezond lichaam geen etterpuisten. Geen volk is heden werkelijk gezond, er is „een beetje Holland" in alle landen.

„Democratie" is ook hier niet ziekte, maar zieikteverschijnsel. De ziekte zelf (dit is een brochure en geen leerboek) heete: *Rationalisme*. (Zetter! in godsnaam niet „Nationalisme").

Wij aanschouwen het typische einde eener „beschaving", die, naar men dan zegt, „het contact met het leven verloren heeft", die als ... een democratische regeering op, boven op, een volk, op, bovenop, de menschheid hurkt en van haar teert; een „verstandige" levenshouding van mensch en menschheid, die de allerònverstandigste is, omdat de eerste plicht van het verstand is zijn eigen grenzen te kennen. Er is in meer dan één beteekenis iets als „heimwee" in wat „Fascisme" heet.

Was niet juist de mogelijkheid van dit voor de wijzen aller eeuwen de zonde Gods, de flater van den Demiurgos, de wond van Indra?

Het is nu een uur, waarin veel dat geworden is bewust wordt, en veel dat bewust was nog worden moet. Er zijn dan ook al

veel slechte en zelfs eenige vrij goede boeken over deze dingen geschreven; niet toevallig juist in den tijd van het Fascisme. — Maar stil, deze brochure mag niet mystiek worden, integendeel, zij moet zeer rationeel voor het irrationalisme pleiten, en zoo weinig mogelijk laten vermoeden van de tegenstrijdigheid der Waarheid-Zelf. Zij moet ook zonder al te veel schade verdragen kunnen worden door hen, die gelooven, dat er „ééne Waarheid" is, die „zoo" is of „zoo", die „gezocht" moet worden tot zij „gevonden" is, „nagestreefd" tot zij „bereikt" is, en dan voor alle komende geslachten bewaard in een aardig doosje van bordpapier met veel watte; zij die nimmer zullen bevroeden, dat de „Waarheid", voordat zij „gevonden" of „bereikt" is, al lang ergens leugen is geworden. Want zij, die het eerste gelooven en het tweede niet begrijpen, *dat* zijn degenen, die wij nu van noode hebben!

Alles is heden bedacht en berekend. Er is geen plaats meer in deze wereld voor avontuur, imprévu, élasticité, phantasie en „daemonie". Het allerdomste verstand geldt alleen. God is „stil gaan leven". Het is een doode tijd, een tijd zonder ziel, zonder geloof, zonder kunst, zonder liefde (haar draagster, de zeer irrationeele vrouw, is tot een uitteraard minderwaardigen man geworden, ja zelfs begiftigd en vergiftigd met het erbarmelijke „kiesrecht"). En zelfs de laatste nooddeur naar het leven moet gesloten, de drank moet „afgeschaft", het verdorde volk moet „drooggelegd" worden. Dit is geen tijd meer, een overgang, wie weet waarheen?

„„Wir haben die Wahrheit gefunden", sagen die letzten Menschen, und — blinzeln" (NIETZSCHE).

Hier valt een Mars-bewoner mij in de rede, en vraagt: „er is dus blijkbaar in jullie wereld ten koste van het belangrijke tenminste het ònbelangrijke bijzonder goed, rechtvaardig en „verstandig" geördend, en men zegt daarom: „Fascisme in Holland is Farcisme"?" Neen, o Marsman, zeker niet, nooit en nergens minder. Zij hebben geen staat meer boven zich. Maar nooit waren zij afhankelijker, van iedereen. Zij zijn niet meer, zij „gelden" en gelden weinig. Zoo straft de geschonden natuur voor de zonden van den „geest". Zeker, „Auch das Unnatürliche ist Natur", maar het verzet daartegen is weer en evenzeer natuur.

Als alles anders wordt dan wij willen — en waarom zou het niet anders worden? — dan kan men ons weer „dwazen" noemen.

Elke daad kan een „dwaasheid" heeten, is in zekeren zin een dwaasheid.

En wie bang is een „dwaas" te heeten, ja te zijn; wie bang is het levend deel van een levend geheel te zijn; wie niet „dienen" wil; wie ter wille van zijn kostelijke „persoonlijkheid" geen „factor" wil zijn en misschien het omgekeerde bewerken van wat hij dacht; wie schuwt een „melaatsche des geestes" te worden; wie geen „stukje" kan zijn, geen blad in den wind, geen dier in nood, geen soldaat in een loopgraaf, geen man met knuppel en revolver op de Piazza del Duomo (of op den Dam); wie niets begint, als hij het einde niet ziet, wie niets doet, om geen domheid te doen —: *die* alleen is de ware ezel!

Men bezit niets, wat men niet weg kan smijten, ook zichzelf en eigen leven niet.

Dwaas meer dan alles is naast het leven te staan. Wij zijn een stukje van het geheele leven, òf wij zijn niets. Bovendien zijn wij natuurlijk ook ieder het geheele leven; maar zoodra wij het deel niet meer zijn, zijn wij ook het geheel niet meer, alle in de duisternis zuchtende „wijsheid" ten spijt. De wijsheid rent in den zonneschijn!

En daarom kunnen wij nu misschien deze „Republique des Camerades", dezen stal der „mauvais bergers", uitmesten. Ja, met geweld, ja, met „onwettige middelen"! „Door frazen is 't volk bedorven, 't zal door frazen niet genezen worden" (MULTATULI). Nogmaals dan: *te Wapen!*

(Gij vindt mij een slecht propagandist? Ik ben *geen* propagandist? Dit is geen program? Neen, dit is wat ik te zeggen had).

E. WICHMAN.

Fascisme in Nederland! Bestaat dat?

Wanneer wij bij het fascisme denken aan het groote, breede gebaar, aan het aplomb om in het publiek op te treden én... dat publiek te overdonderen, dan zouden wij geneigd zijn te ontkennen dat in Nederland fascisme zou bestaan.

Wanneer wij denken aan het proces, zooals dat zich in betrekkelijk korten tijd in Italië voltrok, de vorming en consolideering van een groot, enthousiast en fanatiek leger „zwarthemden", de groote „vloedgolf" die op Rome áánstuwde en de macht daar in handen nam over Italië, —

wanneer wij denken aan de generaals-diktatuur in Spanje, aan het Primo de Rivera-fascisme, regelrecht gericht op de handhaving der oude imperialistische politiek t. o. v. Marokko, —

wanneer wij denken aan het „Ontwakende Hongaren"-fascisme in Hongarije, letterlijk de roode revolutie èn de revolutionairen nèèrknuppelend, —

wanneer wij het duitsche Hakenkreuzler-fascisme bezien en diens opzienbarende paradeeringen van Wehrwolf- en Stahlhelm-bral en -praal, —

wanneer wij denken aan het de oogen der geheele wereld tot zich trekkend tragisch avontuur der bolsjewistische fascisten in Rusland, die zich zelfs commerciëel wonderwel met hun italiaansche Mussolini-collega's verstaan en dan ook principiëel niet anders doen dan de oude paden gaan en de nieuwe bewegingen verstikken, —

wanneer wij denken aan al dit breed gebaar en dan ons vlakke landje met z'n beweginkjes beschouwen, — dan zouden wij geneigd zijn te ontkennen dat in Nederland fascisme bestaat.

Het fascisme echter is méér dan een breed gebaar, dieper

streving dan een voor het forum der volksmassa's opgevoerd kijkspel. Wie de beteekenis ervan begrijpen en dùs zich er vóór verklaren of er tégen kanten wil, dient zich rekenschap te geven waaruit deze beweging geboren werd, wat haar doeleinden zijn en of haar middelen den toets van het logische denken doorstaan kunnen.

Het is nog een wonderlijke chaos in de wereld. Alles is met elkaar verwonden en verworteld. Het is een geweldig onontknoopbaar kluwen van gedachten, begrippen, strevingen, bewegingen, gevoelens, gelooven en sentimenten. De politiek raakt den godsdienst, de godsdienst de wijsbegeerte, de wijsbegeerte de kunst, de kunst de techniek, de techniek de politiek; en onderling alweer schakeeringen van alle soort. En op elk terrein afzonderlijk allerlei combinaties. Bezie eens alleen de politiek! Ieder meent het rechte eind te hebben. Er is niet iets absoluut slechts en daarnaast iets absoluut goeds. De menschheid is nog niet aan haar eigenlijke geschiedenis toe. Zij worstelt nog om uit haar oertijd, uit haar voorhistorie los te komen. Vandaar allerlei verwikkelingen, vandaar dat alles vandaag den dag probleem is. En niets nog oplosbaar. De dag moet nog komen, dat de geschiedenis der menschheid beginnen gaat. MARX, NIETZSCHE en BLAVATSKY, zij alle drie wisten dit en zeiden het op hun eigen wijze. — Vandaar ook, dat óók de tegenstander van het fascisme zelfs in dat fascisme enkele elementen als niet-slecht aan te wijzen weet.

Het fascisme verzet zich bv. tegen den parlementairen regeeringsvorm, tegen de alles-nivelleerende demokratie, tegen de massamacht der vakorganisaties. Dit zal velen niet-fascisten verfrisschend aandoen. De domme dwingende macht van de helft plus één over de helft min één is inderdaad een monstrum van de hopelooze onmacht tot samenleven der menschheid in haar huidig ontwikkelings-stadium, waarop niet te fel critiek komen kan. Echter vergisse men zich niet in de beoordeeling dezer uiterlijk vaak gelijke waardeering. De oorzaken daarvan zijn te diep verscheiden. Hetgeen nader blijken zal.

De wereldoorlog, als konsekwentie van de imperialistische politiek der „beschaafde" staten, heeft de onmacht der huidige wereldorganisatie, om alle menschen van het voor het leven benoodigde

te voorzien, aangetoond. De afschuwelijke, in 1914 gekomen botsing, was lang te voorzien. Als een donderwolk had zij hangen te dreigen aan den politieken hemel. Zij, die niet verder keken dan hun boterham (de groote massa der menschen) werden dit niet gewaar, doch zij, die even verder keken, *wisten* wat komen zou. Wisten, dat dit onontkoombaar was. Dat een wereldpolitiek, gericht op productie om winst, op zoo groot mogelijken omzet, op goedkoope exploitatie, dùs op bezit van koloniaal gebied, leiden mòest tot immense worsteling om de exploitatie der rijke, ongecultiveerde natuurlanden, bewoond door primitieve volkeren. Ieder weet nu wel, dat het in den oorlog niet ging om schoone idealen of verheven ideeën. Heeft niet WILSON zelf gezegd in een redevoering te St. Louis op 5 September 1919: „Is er hier één man of éène vrouw, laat mij zelfs zeggen: is er hier één kind, die niet weet, dat de oorsprong van den oorlog in de moderne wereld industrie- en handelswedijver is?" [1]) Ieder weet nu wel, dat het streven naar koloniebezit niet gaat om aldaar „beschaving" of „christendom" te brengen. Dat is een misleiding en een leugen. Waarom „beschaaft" men Groenland, Lapland, de Noordpool, de Eskimo's niet? Daar zijn geen schatten aan natuurproducten weg te sleepen!

De uitgebroken oorlog heeft bewezen, de afschuwelijke „vrede", die er op volgde (en die nu reeds weer tot nieuwe permanente oorlogsbedreiging geworden is en met nog helscher, onmenschelijker verschrikking millioenen met moord bedreigt) heeft toch wel zonneklaar doen zien, waar het in deze wereld, met z'n werken louter om de netto-winst in de veilige brandkast, heengaat: in steeds sneller en razender tempo naar den ondergang van alle beschaving, naar de barbarij. Heeft doen zien dat *het zoo niet langer kan*, dat alles een afschuwelijke vergissing geweest is, waar wij tot nog toe op gebouwd en vertrouwd hebben als op het zekerste en het hechtste, en dat er nieuwe wegen dienen gezocht te worden, wil de menschheid, inplaats van omlaag te gaan in de tijden van barbarisme terug, omhoog gaan naar lichte verten van geluk en ongekende ontwikkeling.

Dit is een oorlogsles. Hebben velen die begrepen? Zeker! Uit alle kringen, rangen en standen klinken stemmen van menschen, die beseffen dat het kapitalisme gefaald heeft, een vergissing is,

[1]) Zie GALE's „Mexico City" III no. 11/12 blz. 2.

dat het in zijn konsekwenties getoond heeft de wereld niet te kunnen beheeren en beheerschen, dat het onmachtig blijkt te zijn om het wereldleven zoodanig te organiseeren, dat al wat leven heeft, ook het noodige voor dat leven kan verkrijgen.

Maar wat dan, wat dan, wat dàn? Angstige vraag, noodzakelijk volgend op deze erkenning. Vraag, die om antwoord schreeuwt, — waarop duizenderlei antwoord komt van vele kanten (zagen wij niet, dat alles probleem is?) maar de moed en de durf ontbreekt, — bovenal het klare inzicht, om geheel, van den grond af aan, opnieuw te beginnen.

Antwoorden weerklinken op die vraag. Wat dan? En revoluties breken uit, sleuren al het bestaande neer, instellingen en staten, die, in eeuwen geworteld, rotsvast leken, en zij bouwen op de oude grondvesten nieuwe staten en ... het blijkt alles gelijk aan het oude: leger, vloot, imperialisme, regeerders, corruptie, terechtstellingen....

Opstanden zijn er en regeeringswisselingen, en het blijft bij het oude. Men probeert het met den burgerlijk-demokratischen weg en „socialisten" zitten op den stoel des keizers, maar het blijft bij het oude, — ja, hechter blijkt het, daar het jong, frisch, dus sterk is.

Door het uitbreken van den wereldoorlog is het vraagstuk urgent geworden: waarheen? Duidelijk is nu wel, en de knapste koppen onder de economen, financiers en staatslieden houden er zich mee bezig (NITTI, KEYNES, BRAILSFORD e. a.) dat een voortgaande ontwikkeling van het imperialistisch kapitalisme beteekenen zal een steeds geweldiger, feller, helscher oorlog tot aan de zelfvernietiging der beschaving toe [1]). De wereld staat voor de keus: het oude, met al deze konsekwenties, òf het opbouwen van een nieuwe samenleving op geheel nieuwe basis, omwaarding aller waarden, herziening van alle begrippen vanuit de oer-eenvoudigste kinder-wijsheid, — opruiming van alle resten geloof aan spoken en fikties: geloof aan grenzen, vaderlanden, staten, enz. Dit alles is samen te vatten onder het begrip: revolutie.

Oorlog òf revolutie. Ziedaar de keus waarvoor het kapitalisme zèlf de wereld gesteld heeft in z'n konsekwenties.

Zooals alles traag èn taai is, — zooals al het bestaande zich

[1]) EDO FIMMEN op het I. V. V.-Vredescongres te Den Haag in 1922.

tot het uiterste handhaven wil, tracht ook het kapitalisme zich te herstellen van den schok, dien het in den wereldoorlog gekregen heeft. Een eindelooze reeks konferenties is gehouden van Versailles in 1918 af tot Genève in 1924 toe. Wederopbouw is het, wat getracht wordt. Jawel. Ontdaan van alle frasologie is het: een natuurlijke traagheid en weerstand verzet zich tegen het beginsel der revolutie, doch ook de andere keus: oorlog in permanentie, wil men trachten te vermijden. Want de ontwrichting van het wereldraderwerk door den afgeloopen oorlog wordt thans nog gevoeld: werkloosheid, gebrek aan koopkracht, gestagneerde handel, nièt-sluitende begrootingen, enz.

En hier, op dit punt, vinden wij het begin van het fascisme. Het fascisme wil zich voordoen als een nieuw wereldreddend beginsel, maar het is dat niet. Het fascisme neemt de pose aan van een kwakzalver op de kermis, die de goe-gemeent wijs tracht te maken, dat hij voor een bepaalde kwaal of ziekte een nieuw, pas-ontdekt en onfeilbaar middel heeft. Maar wat hij aan den man brengt is doorgaans een ondeugdelijk, reeds lang door de wetenschap als onbruikbaar op zijde gelegd preparaat... Het fascisme is niets anders dan de geest van het kapitalisme, echter ontdaan van alle versiering, schoonen schijn, frasen en leugens. Het is de ongecamoufleerde geweldzucht. De openlijke diktatuur der enkelen (ondernemers, bankiers, enz.) over de massa.

MUSSOLINI kwam met z'n kwakzalversmiddeltje wèl op het juiste psychologische moment. De afgeloopen oorlog had millioenen oogen geopend. De vraag rees bij de arbeiders in de „overwinnende" landen: „waar hebben wij voor gevochten?" en „wàt hebben we nu gewonnen?". De onmacht van 't kapitalisme bleek door de werkloosheids- en hongergolf, die over de wereld ging. Aan de andere zijde bleek het staats-socialisme een afschuwelijke vergissing. Zij, die iets verwacht hadden van de politieke revolutie (in Rusland, in Hongarije, in Duitschland) werden hopeloos teleurgesteld. De arbeiders bleken nog te zwak om zèlf hun lot en leven in handen te nemen: immers zij wisten de in Italië in 1921 bezette bedrijven niet te behouden. Het kapitalisme kan het niet. Het socialisme faalt. Wat dan? Wat dàn? Weer die vraag, die wanhopige angstvraag! MUSSOLINI verscheen, beloofde orde, rust, vrede, welvaart. Hij was a. h. w. het symbool van het intense verlangen der bourgeoisie zèlf naar de jaren van rust, orde en

betrekkelijke regelmaat vóór 1914. Juist, die tijd moest terugkomen. Geen oorlog, geen revolutie, maar „vredig" produceeren. Terug naar de tijden van vóor den wereldbrand. Zoo zeilen we tusschen Scilla en Garibdis door!

Ontkomen aan den oorlog, ontkomen aan de revolutie bovenal, — ziedaar de gedachte van het fascisme, dat is van de kapitalistische burgerij. De „goeie ouwe tijd"! Het kapitalisme door den oorlog hopeloos ontmaskerd in z'n ware wezen, in z'n wezen van geweld, zag geen kans zich opnieuw te maskeren achter „kultuur", „demokratie", „kerstening" of dergelijke schoone frasen meer. Ontstaan in den loop der eeuwen, noodwendig en nuttig, heeft het zich door z'n eigen techniek overleefd, doch zich in de moderne staten apparaten geschapen, waardoor het zich in stand houdt. En het geweld, vroeger bijkomstigheid, werd hoofdzaak, ja, is thans 't eenig argument. Dat is gebleken door alle afschuwelijkheden van den oorlog. Heeft de enkeling éénig recht tegenover de collectiviteit, die hem tegen wil en dank opslokt en meesleept in avonturen waar hij van walgt en zich tegen kant? Het geweld, de kerker, de dood is het antwoord op zijn verzet!

Welnu, dit geweldswezen van het kapitalisme, in den staat, handiglijk voorheen verborgen achter geestelijke schoonheden, komt in het fascisme onverbloemd naar voren. En alweer, — o perversiteit van het wereldgebeuren, — zooals in den oorlog arbeider tegen arbeider, kameraad tegen kameraad streed, trekt in het geweldsapparaat der fascisten de arbeider mee op om den toestand van orde, rust en vrede te scheppen, die — een fictie is en niet anders beteekent, dan een misschien enkele jaren verschuiven van een nieuwe catastrophe, maar ook een rustpoos, dus een herstel van het kapitalisme, dat opnieuw, krachtens zijn eigen beginselen van concurrentie, tot nieuwe excessen zal mòeten komen.

Wat het fascisme doet is een hopeloos pogen den wijzer van den tijd terug te draaien, het voortrollende rad der ontwikkeling tegen te houden. Het is de bleeke vrees voor de *keus*. Het is de poging tot scheppen van een rustig, nationaal kapitalisme, van feodalisme desnoods, maar het zal dit niet kunnen, omdat er in de historie geen terug is. En de macht en de invloed van het fascisme zal dan ook slechts zóólang duren als het geweldsmiddelen ontleenen kan aan de arbeiders, die, verward door de sarrende vraag: wat

dan? het wel eens met een schijnbaar nieuw ideaal willen probeeren.

Hoewel de moderne wereldgroei naar het internationalisme gaat (verkeer te land, te water en in de lucht, radio, Esperanto, enz. enz.) tracht het fascisme daartegen in te bewerken het nationalisme, de „nationale gedachten" en „eenheid". — o, alles klanken, zoo oud, zoo bekend, die reeds zooveel onherstelbaar kwaads hebben gebracht! En bewapening, elk land tegen z'n buurman, is 't parool!

De nationale eenheid, die het fascisme overal scheppen wil in het nationaal „belang"! Wat is dat?

Een gevolg van het kapitalistisch productie-stelsel zelf, — niet het succes van de propaganda van enkele socialistische agitatoren, is de klassestrijd. Het gaat bij de beschouwing van dit punt er niet om of men socialist is of niet, het gaat er alleen om of men oogen heeft om te zien en gezonde hersens om te beoordeelen: Daar is een tweetal hoofdgroepen aan te wijzen in de wereld, — ondernemers, bezitters, bankiers, die het kapitaal, de voortbrengingsmiddelen bezitten, èn de arbeiders, die niets bezitten dan hun arbeidskracht, in loondienst te verhuren aan de eerste groep. Of dit zoo goed is of niet, kan hier in 't midden gelaten worden. Verder: de voortgaande ontwikkeling van het kapitalisme, de vordering der techniek, enz. enz. stellen de belangen dezer groepen steeds feller tegenover elkaar. — Hoe kan ooit dan van één nationaal *belang* gesproken worden, van nationale eenheid? Dat zijn ficties, waar echter in den regel mee bedoeld wordt: de belangen van het industrie-, of landbouw-, of handels- of bankkapitaal. En dan daarachter: als het op den één regent, drupt het op den ander! Maar gezien moet toch worden dat noodwendigerwijs het voordeel van 't kapitalisme ééner natie gaat ten koste van dat eener andere, en dat beteekent volgens de logica der huidige maatschappij: oorlog t' avond of te morgen. Dit beteekent verder weer: dat de arbeiders dier landen bloed, leven en „welvaart" opnieuw te offeren zullen hebben, waaruit simple comme bonjour volgt, dat die bevordering van het nationaal (kapitaal-) belang in verreweg de méést e gevallen gevaarlijk is voor dat der arbeiders.

Dat deze redeneering niet speculatief is, blijkt wel uit het feit, dat àlle fascismen van àlle landen in de eerste plaats aansturen op een zoo sterk mogelijke weermacht. MUSSOLINI zelf verhoo-

vaardigde er zich op, dat hij in den korten tijd zijner regeering de luchtvloot gebracht had van een aantal van 85 toestellen op 1900! En dat moet men ook doen wil men 1°. de macht met geweld in handen houden wanneer die door een oogenblik volksgunst eenmaal verkregen is (dus tegen den z.g.n. binnenlandschen vijand), 2°. de bevolking der koloniën er onder houden, want het fascisme is natuurlijk sterk imperialistisch, (dus tegen den kolonialen vijand), 3°. tegen de concurreerende andere „beschaafde" staten (tegen den buitenlandschen vijand). — Alles alweer precies, maar nu cynisch, open en eerlijk, als de bourgeoisie voorheen altijd deed. Voor de rest beschouwe men de aan 't begin van dit betoog gegeven internationale voorbeelden.

De belangengemeenschap van kapitaal en arbeid zegt het fascisme ten bate van het vaderland te willen bevorderen. Wat dit zeggen wil blijkt wel in die landen waar het fascisme aan de macht is. De aan het kapitalisme vijandige elementen, de socialisten en revolutionairen, zijn te vuur en te zwaard vervolgd en gekerkerd of vermoord; zij hebben moeten uitwijken of zijn tot transigeeren gedwongen [1]; de door dit optreden geïntimideerde kleurlooze massa is van hare vakvereenigingen beroofd, en zoo is kunstmatig een toestand geschapen, waarin het kapitalisme onbeperkt meester van 't terrein is, en daar kan dan gevoegelijk, voor het oogenblik althans, van „rust in de bedrijven" gesproken worden. Wie die rust echter anders dan slavernij en dit soort optreden anders dan uitsluitend bevorderen van de belangen der kapitalistische klasse kan noemen, moet wel zeer kortzichtig of zelfs verblind zijn. En nu is het natuurlijk het recht van alles wat bestaat om zich te handhaven, en zoo ook is het zeer te begrijpen, dat het kapitalisme, dat zich door eigen crisis wankelend voelt, zich in het fascisme een nieuwen steun schept, maar ook moet men zien, dat dit fascisme, de diep-

---

[1]) Dit ontkennen de aanhangers van het fascisme vaak ten sterkste, tenminste hier te lande, waar men minder voor vuistrecht als „doorslaand argument" voelt als wellicht elders, en het erkennen dus weinig propagandistisch werkt. Het is echter niet te loochenen. Eerstens reeds, omdat het geweld een kenmerkende faktor van het fascisme is. En verder: de italiaansche, naar het buitenland gevluchte revolutionairen hebben zooveel mogelijk namen, data en foto's van allerlei misdaden der fascisten vastgelegd in een aparte boekuitgaaf „Sempre" (Storm), die in Berlijn gedrukt is en vandaar in 1923 z'n weg over de wereld, als waarschuwing voor ieder, gevonden heeft.

ste geest van 't kapitalisme, zich weet te doen gelden door zich als iets nieuws, zelfs iets ideëels, voor te doen, daardoor de massa misleidt, en uit deze misleide massa de wapens smeedt, waarmede diezelfde massa, eenmaal tot inzicht en bezinning gekomen, er onder gehouden moet worden.

Het fascisme geeft geen oplossing voor de wereldproblemen. Wat het enkel doet, is de aanleidingen scheppen, dat de menschheid nòg eens door de diepste hellekrochten der imperialistische oorlogen heengejaagd wordt, wijl het het oude systeem, dat hiertoe leiden moest, op geraffineerde wijze poogt te reconstrueeren. Bovendien is het zelfbedrog. Men pòògt misschien eerlijk de rust, den vrede te herwinnen, doch men kàn dit niet, men zit, wanneer men het kapitalisme, zooals dit nu is, aanvaardt, onherroepelijk in het raderwerk vast en moet mee, ook naar de afschuwelijkste diepten.

Het fascisme is geen oplossing. Omdat wij dit zien, ook de misleiding zien, waarin de arbeiders opnieuw, na misschien één oogenbliks-schemer klaar inzicht, gevangen worden, afgehouden van het zoeken naar nieuwe wegen, — dààrom keeren wij ons er tegen in en zeggen: „zie dan toch, dat je opnieuw misleid en bedrogen wordt, — zie, dat het kwakzalversmiddeltje oud is en naar ontbinding riekt, — wees niet traag en verwacht het niet (o, dat is zoo gemakkelijk!) maar weer van een nieuwen leider of sterken man, — vertrouw niet al die schoone beloften, van welke zijde ze ook komen, maar durf door moeite en strijd heen je nieuwen weg te zoeken...."

De nieuwe weg. Welke die is? We hebben dat hier niet te behandelen. We hebben thans alléén aan te toonen, dat het fascisme deze weg niet is; dat het fascisme is het oude; dat het fascisme is de geest van dat wat de wereld in zóóveel ellende gebracht heeft, en dat we, waar alle eerlijke menschen rusteloos zoeken naar de middelen om de zieke wereld gezond te maken, — door aanvaarding niet verder zouden zijn dan dat wij het heele afzichtelijke proces nòg eens dóor zouden moeten.

Het fascisme is in zooverre inderdaad „nationaal", dat het zich in de verschillende landen aanpast zooveel mogelijk aan den volksaard. Om succes te hebben, te slagen. Ook hier te lande. Pogingen

van aangebrande jongens-aanhangers van 't fascisme (z.g.n. actualisme) om de italiaansche methoden van geweld ook hier, op hollandschen leest geschoeid, tegen revolutionairen aan te wenden, werden door de leiding gedementeerd, en hoeveel de hollandsche fascist dr. VERVIERS den knuppel een beter argument heeft genoemd dan het woord (meer „doorslaand" is die zeer zeker!) wijst de huidige leiding van 't actualisme het geweld als strijdmethode voorzichtigjes af, hoewel de mentaliteit, die mij bekende aanhangers van 't actualisme tot zoodanig maakt, toch wel die van het agressieve is.

Bij de beoordeeling van het hollandsche fascisme (alias actualisme) moet theorie èn practijk van het nog uiteraard jonge „Verbond van Actualisten" beschouwd worden, hoewel daar direkt bijgevoegd dient, dat er theorie te over, doch practijk nog bitter weinig, óók kwalitatief, is.

De theorie van het actualisme vindt men vrijwel verwoord in het „Program van Actie", eerst kortelings in het actualistisch weekblad „De Vaderlander" gepubliceerd.

In het eerste punt van dit pogram, waarin wordt uitgemaakt, wie lid van genoemd Verbond kan zijn, treedt, en dit is grappig, het V. v. A. volkomen historisch-materialistisch op, hoewel aan 't andere einde beginnend. Het historisch-materialisme immers leert, dat de godsdienst een produkt van de ekonomische ontwikkeling is en verder, dat, hoe meer de arbeider maatschappelijk inzicht heeft, socialistisch geschoold is, hoe godsdienstloozer hij wezen zal. Het V. v. A. nu, dat stelling neemt niet alleen tegen de socialistische, doch ook tegen alle andere „demokratistische" stroomingen, zegt onder z'n vaandel te willen vereenigen allen, die van meening zijn, dat de maatschappij en de zeden doordrongen dienen te worden en gedragen door de religieuse gedachte, zooals die voornamelijk belichaamd is in 't kristendom, onverschillig tot welk kerkgenootschap ieder verder behoort. Tot welke kerk of sekte de leden behooren, doet er dus niet toe; als het geloof in den kristelijken god er maar is, staat de poort van het V. v. A. open. Dat is duidelijk. Èn historisch-materialistisch. Want als het geloof aan goddelijk gezag eenmaal existeert, is het eenvoudig, daaruit verder de noodzakelijkheid van een aardsch gezag af te leiden.

Het V. v. A. stelt zich dan ook op het standpunt van versterking van het gezag. En waar het zich keert tègen de demokratie,

tègen het volksgezag, moet het natuurlijk iets anders, en komt... met iets ouds, wat historisch allang overwonnen is. Het monarchaal gezag moet versterkt, het gezag van 't parlement tot nul gereduceerd, meer plaats moet er komen voor de „sterke mannen", die, buiten den invloed van het volk zelf, ons, vrijwel onbeperkt, regeeren. Kortom, de oude gouden tijd der autocratie wordt aan het publiek als jè ware aangeprezen.

Men knikt soms instemmend, wanneer het vaak korrupte parlementarisme, de budget-bezwarende bureaukratie, de millioenenverslindende pràât-kamer, enz. onder vuur worden genomen. Maar, zooals aan 't begin van dit betoog reeds gezegd, men late zich niet door deze schijnbare overeenkomst misleiden. Het fascisme, dat zich tegen de demokratie keert, is er nog niet aan toe, — de vooruitstrevende mensch, die er zich tegen keert, is er over heen. Het is dezelfde overeenkomst als tusschen twee menschen, die niet in een stad als b.v. Amsterdam willen gaan wonen: een keuterboertje, die niet z'n negorij uit wil, en de kosmopoliet, die het wereldstadsleven prefereert. Het fascisme is 't boertje!

Allerlei staatszorg voor ouden van dagen, invalieden, werkloozen, toezicht op bedrijven en werktijden, enz., enz. is volgens het V. v. A. uit den booze. Vrijheid in het bedrijf. Gepaard aan de bestrijding van de vakorganisaties beteekent dit natuurlijk in de praktijk een terugkeer tot de gezegende tijden van weleer met ongelimiteerden werktijd, vrouwen- en kinderarbeid en als gevolg: een neerdrukken van het arbeiderspeil tot den koeliestand. Want ook onderwijs is grootendeels overbodig. Wat? Ontwikkeling? Die is alleen goed en noodig voor de weinige uitverkorenen, die in de toekomst de leiding van 't ekonomisch leven zullen hebben! Waarlijk, de meest verstokte konservatief kan over dit alles tevreden zijn! Er zullen niet velen gevonden worden die de wereldtoestanden van thans volkomen in den haak vinden. Over de wegen om uit de impasse te komen, loopen de meeningen ver uiteen; maar zulk een cynisch-domme streving tot terugkeer naar overwonnen toestanden is toch wel erg lachwekkend!

En wie niet te eten heeft, door werkloosheid of anderzins? Wel, die kan soldaat en matroos worden! Want de weermacht moet uitgebreid, beweert het V. v. A. Indië (en het V. v. A. is wel zoo eerlijk om te erkennen dat er nu maar opgehouden moet worden met praten over zedelijke politiek t. o. v. Indië) moet

verdedigd kunnen worden tegen (andere) indringers! „Daar zijn wij kooplui voor"! wordt in één der eerste nummers van „De Vaderlander" gezegd. Jawel. Als die kooplui het dan ook zelf maar doen! Maar het V. v. A. eischt algemeene weerplicht, het uitkiezen van de „betrouwbare" elementen voor het leger, en de rest, de „onbetrouwbare" dus, betalen een „weerbelasting". Met recht dus: je geld of je leven!

Wat? Socialisatie, medezeggenschap en andere moderne uitvindsels? Vrijheid in 't bedrijf. Het eenig recht van den arbeider is zijn recht op arbeid... wanneer die er is. En schermend met dit „recht op arbeid" hebben dan de actualisten zich hier te lande gemengd in arbeidskonflicten en hebben getracht enkele stakingen (in Twente, te Amsterdam aan Werkspoor) te breken door het leveren van z.g.n. „werkwilligen" aan de ondernemers. Hier is natuurlijk niets van terecht kunnen komen, want het rechtsgevoel, dat elementair reeds schuilt in een troep bakkeleiende jongens, die weten, dat als twee elkaar in de haren hebben, een derde niet tusschenbeide mag komen, is ook in andere vormen in het algemeen ontwikkeld, en het lukte bij die gelegenheden dan ook alleen een aantal paria's bij elkaar te schrapen, die meer dienen moesten om te intimideeren, dan om ook maar een onderdeel van een bedrijf op gang te helpen.

Verder heeft de praktische aktie der actualisten zich moeten beperken tot papieren actie [1]. Groote, kwasi-gewichtige „proclamaties" en verder eenige tienduizenden strooi- en scheld-aanplakbiljetjes vormen de muis door den berg gebaard. Echter, „das Geld regiert die Welt". Van actualisten zelf vernamen wij dat de zaak door sommige leden-industriëelen (immers de belanghebbenden bij al de voorgespiegelde „verbeteringen") stevig gefinancierd wordt, en ook de opzet van de uitgaven van het V. v. A. laat dit met reden veronderstellen. Onmogelijk is het niet, dat met dit geld, dat voor zulk een doel makkelijk voldoende te krijgen is, een betrouwbare kern, een soort onderkruipers-centrale te formeeren is. De tijden zijn slecht. En de politiek van COLIJN helpt misschien een handje. En verder: de materiëele steunpunten voor de macht zijn daar in de uiteraard nièt vooruitstrevende

[1]) Over het miezerig optreden van enkele actualistische jongelui tegenover revolutionairen is gevoegelijk te zwijgen.

korporaties als: burgerwacht, vrijwillige landstorm, politie-troepen en marechaussée-corps! Tenslotte: er zijn nog te velen, die geen belang hebben bij vooruitgang, voor wie de oude toestanden behagelijk zijn, als de rottende modderpoel voor de miasmen! In Italië waren dat (en ik ga nu de fascisten citeeren [1])): „de „kleurlooze middenstof", — de menschen, die er den last van hadden, als de treinen niet liepen en het licht niet brandde, omdat er staking was; wier fabrieken „bezet" werden; die zuchtten, in hun eigen taal: „Herr ist, wer uns Ruhe schafft", en MUSSOLINI, die haar de begeerde rust verschafte, als heer erkenden".

Zie, als het tempo van de ontwikkeling aangegeven moet worden door de „kleurlooze middenstof", — als kunstmatig een voorbije tijd, die alle elementen noodzakelijkerwijs in zich bergt voor herhaling van geleden ellenden, moet gereconstrueerd worden; als men zich niet bèter van het barbarisme redden kan, dan door vlucht tot het feodalisme, kan daar eenig goeds in te vinden zijn?

Wij meenen van niet, zien in het fascisme herrijzen met a. h. w. verjongde kracht het spook van het als kwaad ontmaskerde verleden, dat zich nogmaals in volle kracht wil handhave en doen gelden. En wij meenen van elk wèldenkende te mogen vorderen: het zoeken naar nièuwe wegen uit den doolhof van het heden, maar den weg van het fascisme, die nòg dieper in het labyrinth leidt, zeer zeker *niet* te gaan.

AMSTERDAM, December '24. HENK EIKEBOOM.

---

[1]) Zie „Opbouwende Staatkunde" van 27-8-'24.

12

